

Behoud van eigen kwaliteit vraagt keuzes

Bevindingen uit een expert meeting voor Biesbosch en Land van Heusden en Altena

door drs. Wim Haarmann – Telos en ir. Marien Sonneveld – Interactive Consult

Kansen voor toerisme en recreatie?

“Volgens vele visies en rapporten kan er van alles in het gebied. Maar ik zie alleen een grote lege ruimte. Er gebeurt dus eigenlijk niets! Is dat zo erg?” Die vraag kwam helder naar voren bij de start van de expert meeting over de toekomst van Biesbosch en het Land van Heusden en Altena. De bijeenkomst werd georganiseerd op verzoek van de Gebiedscommissie Wijde Biesbosch. Hierin werken verschillende organisaties samen aan de verbetering van de economische en sociale vitaliteit en de kwaliteit van de leefomgeving. De vraag aan de experts was of de vrijetijdsector ontwikkelingskansen biedt voor de regio en hoe die dan te benutten. En: welke andere kansen zijn er?

Fig. 1: Biesbosch en Land van Heusden en Altena: ligging tussen stedelijke gebieden

Er is bewust gekozen om te kijken naar de lange termijn en niet nog meer papier (onderzoeken, visies en plannen) te produceren. Daarom is besloten tot een expert meeting, die in één dag de ontwikkelingen verkent en een advies formuleert. Hiervoor hebben we experts uit verschillende disciplines bijeengebracht die in staat zijn *outside the box* te denken. Vooraf zijn zij gevoed met informatie uit bestaande plannen over het gebied. In de loop van de dag gaven gebiedsdeskundigen nieuwe input op specifieke onderwerpen. Bovendien is het team het gebied in getrokken om met enkele ondernemers te praten. Gewapend met deze informatie en indrukken heeft het expertteam haar bevindingen geformuleerd en aan het slot van de dag gepresenteerd aan bestuurders uit de regio. Dit leaflet geeft een samenvatting en bevat aanbevelingen aan de gebiedscommissie met een voorstel voor het vervolg.

Het gebied in vogelvlucht

De verkenning van het gebied en de input van gebiedskenners tijdens de expert meeting geven het volgende beeld.

Ligging en bereikbaarheid

Het gebied Biesbosch en Land van Heusden en Altena is aan alle kanten omgeven door water en vormt zo een eiland op het grensgebied van Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. Ook in andere opzichten vormt het gebied een grens, zoals de scheiding tussen de zandgrond van Brabant en de klei van Holland, de grens tussen het katholieke zuiden en het protestantse noorden en de scheiding tussen bevrijd en bezet gebied in 1944 (WO II). Steeds nadrukkelijker vormt het gehele gebied de poort tussen de drukke Randstad en de Brabantse stedenring. Qua bevolkingsdichtheid is het gebied een 'witte vlek' met circa 54.000 inwoners verspreid over 21 dorpen en buurtschappen. De A27 is de as waarlangs het economisch en forenzenverkeer tussen de stedelijke regio's zich voortbeweegt en die het gebied in noord-zuidrichting ontsluit. Daarmee is het goed bereik-

Colofon

In opdracht van de Gebiedscommissie Wijde Biesbosch heeft Regiowaarde de expert meeting laten organiseren door Telos en Interactive Consult. Dit leaflet bevat de reflectie van het expertteam op de ontwikkelingskansen en zet de bevindingen om in aanbevelingen. Dat biedt de betrokkenen handvatten voor het vervolgproces. Bovendien ontsluit Regiowaarde hiermee de verkregen kennis en inzichten, zodat die ook beschikbaar komt voor geïnteresseerden uit andere regio's.

Stichting Regiowaarde
p/a Universiteit van Tilburg
013 – 466 87 12

Postbus 90153
5000 LE Tilburg
info@regiowaarde.nl
www.regiowaarde.nl

Gebiedscommissie
Wijde Biesbosch

Telos – Tilburg
University

Interactive
Consult

baar voor de omliggende stedelijke gebieden. In het westen vormt één pont, en in het oosten meerdere pontjes en twee bruggen, de toegang tot het gebied. Dat illustreert de (oorspronkelijke) geïsoleerde ligging. Rust en ruimte vormen een aantrekkelijk contrast met de omliggende regio's.

Identiteit en samenhang

Als grensgebied heeft de regio een rijke geschiedenis, die door de eeuwen heen is gevormd door een variatie aan invloeden van buitenaf. Dat heeft geleid tot een diverse culturele identiteit, die is te illustreren met de strikte arbeidsethiek van Werkendam/Sleeuwijk, de ondernemersgeest van Aalburg, het liberale van Woudrichem en de meer katholiek-bourgondische levensstijl in Hank en Dussen. In tegenstelling tot de meeste eilanden voelt de bevolking het gebied niet als eenheid; van oudsher zocht elke hoek van het eiland juist contact met de overkant in plaats van met elkaar. Nog steeds komen naar verluidt vele bewoners op het eiland niet of nauwelijks in één van de twee andere gemeenten.

Ruimtelijke karakter

Ook ruimtelijk-geografisch bezien is er sprake van variatie, die op hoofdlijnen is te schetsen als natuur (Biesbosch), bewoonde rivierdijken, een agrarische kom en water rondom. De variatie aan landschappen heeft echter overeenkomsten: open en weidse ruimte, soberheid en rust. Volgens sommigen is dat saai omdat 'er niets is te doen'. Anderen waarderen dat juist en ervaren in het gebied de rust en authenticiteit die men elders mist.

Ruimtelijk-economisch is grofweg een vijfdeling zichtbaar: de natuur in de Biesbosch met perspectief voor extensieve natuurrecreatie, het waterrijkste deel van de Biesbosch voor pleziervaart en waterrecreatie, de vestinghoek rond Woudrichem met toeristische aantrekkingskracht, de landbouw in het middengebied en aan de oostelijke rand diverse bedrijvigheid in combinatie met wonen en werken. Werkendam/Sleeuwijk laat zich ook typeren met wonen en werken.

Water en natuur

Sinds de Sint-Elisabethsvloed van 1421 is strijd tegen het water een belangrijke factor in de ontwikkeling van het gebied. Met de realisatie van de Deltawerken leek die strijd gestreden. Maar nu grijpen de (rijks)maatregelen van Ruimte voor de Rivier drastisch in in de ruimtelijke inrichting van de Biesbosch met de aanleg van de kleine en grote Noordwaard (een van de grootste natuurontwikkelingsprojecten in Nederland). Daarvoor wordt landbouwgrond opgeofferd. Voor de landbouw pakt dat nadelig uit, maar het natuurareaal en de natuurwaarde worden vergroot. Mogelijk kunnen toerisme en recreatie daar op mee liften.

Scheepsbouw en binnenvaart

De ontwikkelingen rond de scheepsbouw en binnenvaart bieden kansen. Werkendam en Sleeuwijk richten zich vanouds al op de scheepsbouw, binnenvaart en baggerindustrie. In samenwerking met de Drechtsteden kunnen zij innoveren in vervoer over water, met nieuwe economische impulsen (kennis, werkgelegenheid) en zonder grote ruimtelijke effecten.

Landbouw

Door voortschrijdende schaalvergroting komt steeds meer agrarische bebouwing vrij (de grond blijft meestal in de sector) die om een andere bestemming vraagt, passend in het landschap. Een deel van de agrarische ondernemers zoekt neveninkomsten uit verbreding, waardoor de bedrijvigheid van de regio meer diverser wordt. Toch biedt dit zonder een verbindend gebiedsconcept geen perspectief voor de lange termijn.

Toerisme

Dat geldt ook voor de aantrekkingskracht op toeristen van vestingstadje Woudrichem en andere cultuurhistorische locaties. Recente initiatieven voor groei van de toeristenstroom zijn slechts incrementeel; de wens om vooral de (ook: zondags-) rust te bewaren voorkomt mogelijk de ontwikkeling en realisatie van grootschaliger concepten met een steviger impact op de regionale economie. De Biesbosch kent wel een groot aantal bezoekers, dat in potentie nog sterk kan groeien. De economische betekenis is relatief gering, omdat het ontbreekt aan een kwalitatief en kwantitatief relevant toeristisch-recreatief aanbod voor bezoekers.

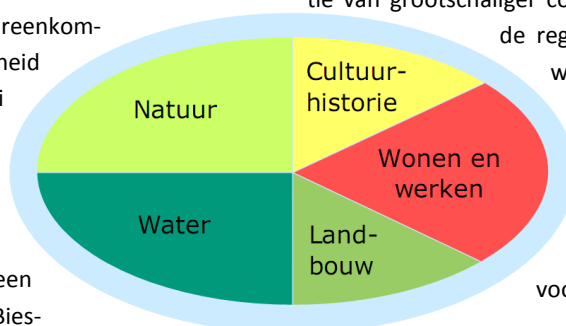

Fig. 2: Ruimtelijk economische typering

Ondernemers

De ondernemersgeest in het gebied leidt nog steeds tot uitbreiding van de detailhandel, logistiek en agribusiness. Het Land van Heusden en Altena kent de sterkste groei van heel Brabant aan startende ondernemers. Tegelijkertijd wil een aantal gevestigde ondernemers nieuwe initiatieven ontwikkelen én financieren met interessante spin-off naar het gebied.

Bestuurlijke samenwerking

Andere ontwikkelingen die het gebied Biesbosch en Land van Heusden en Altena raken, zijn toenemende netwerkvorming en samenwerkingsverbanden zoals van de Drechtsteden, de Regio Alblasterwaard-Vijfheerenlanden en het Regio Overleg Mid-Brabant (ROM-gemeenten) met o.a. het project Leisure Boulevard. De drie gemeenten in het Land van Heusden en Altena nemen deel in de intergemeentelijke samenwerking West-Brabant, maar één of meer van hen willen hun participatie heroverwegen; de schaal van het samenwerkingsverband zou niet aansluiten bij de eigen visie.

Bevindingen: er is een weg, waar is de wil?

'Als je niet weet naar welke haven je vaart, is geen enkele wind gunstig.' Seneca

Over het gebiedsproces

De expert meeting levert een aantal heldere bevindingen op. Er zijn zeker kansen, maar de onderlinge samenhang ontbreekt. Visierapporten en projectplannen buitelen al enkele jaren over elkaar heen. Diverse partijen zijn voor verschillende opdrachtgevers bezig met toekomstplannen. Niet alleen voor de Biesbosch maar ook voor o.a. de vestingsdriehoek, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en voor recreatiemogelijkheden langs de rivierdijken (project Dijk van een Delta) worden plannen ontwikkeld, evenals een toeristisch-recreatieve visie voor de gemeenten. De regiopartijen zijn er bij betrokken, maar het lijkt hen meer te overkomen dan dat zij zelf aan het stuur zitten. Daardoor blijft men achter de ontwikkelingen aan lopen. Tijdens de bijeenkomst komen geen ernstige knelpunten of urgente toekomstige opgaven voor het gebied naar voren. Waarom dan toch een verkenning naar (andere) economische dragers? Wat gaat er mis als er niets nieuws in gang gezet wordt? Het is niet duidelijk waar de regio heen wil of wat ze wil bereiken. Mogelijk kiest men impliciet voor het behoud van het bestaande. Dat kan heel legitiem zijn, maar alleen expliciete keuzen bieden duidelijkheid. Dat is niet eenvoudig: het vraagt om alternatieven met inzicht in consequenties, en criteria voor een goed afwegingsproces. Verderop geven we hiervoor handvatten. Pas na het maken van keuzen is het zinvol een strategie uit te werken.

Fig. 3: Geen haalbaar economisch perspectief zonder keuzen in de waardenoriëntatie

Geen gebiedsbranding

Tijdens de expert meeting wordt duidelijk hoe gevarieerd het gebied ruimtelijk en economisch is. Die diversiteit biedt (economische) veerkracht en voorkomt grote afhankelijkheid van één sector of ontwikkeling. Er is bij partijen in het gebied interesse of zelfs de wens om in navolging van andere regio's aan de slag gaan met *gebiedsbranding* of *place marketing*. Toch lijkt Biesbosch en Land van Heusden en Altena hier nog niet aan toe, ondanks bijvoorbeeld de grote naamsbekendheid van de Biesbosch. Voordat je succesvol met *branding* of *place marketing* kunt starten, moeten eerst het aanbod, de kwaliteit

en de onderlinge samenwerking van ondernemers en publieke partijen op orde zijn. Dat vraagt een langetermijnaanpak, waarin alle betrokken partijen vertrouwen hebben en bereid zijn zich daar ten minste een decennium lang voor in te zetten. Dat leert de ervaring uit andere regio's, in binnen- en buitenland.

Grote impact van culturele identiteit

Voor de haalbaarheid van ontwikkelingskansen zijn niet alleen maatschappelijke en economische trends en de mogelijkheden van het gebied van belang. Minstens zo bepalend, maar vaak veel minder zichtbaar, is de cultuur in een gebied. Waar lopen de bewoners van het gebied warm voor? Wat bindt hen? Wat bieden (nieuwe) ontwikkelingen hen, en ten koste waarvan? De kracht van de regio zit in de culturele identiteit. Wonen, werken en leven in een grensgebied; op jezelf aangewezen kunnen zijn; strijd tegen de vijand, tegen het water of om een goed bestaan, waaruit individueel initiatief en ondernemersgeest voortkomt; geloof en vertrouwen dat de juiste inzet uiteindelijk ook wordt beloond. Die elementen voeden de waarden die het gebied typeren: rust en ruimte, soberheid en een passende maat. Dat biedt kansen: steeds meer mensen zoeken juist naar 'een oase van rust in een dynamische, hectische wereld.'

In combinatie met de kenmerken van het gebied vormen deze waarden wellicht het beste vertrekpunt voor de economische draagkracht van de regio. Geen wilde plannen voor onbezonnen nieuwe activiteiten die bij draagvlakvorming en in besluitvorming tot kleinere proporties moeten worden teruggebracht, waardoor het rendement wegvalt. Ook geen grootse verhalen over de *branding* van het gebied die vele toeristen zou moeten trekken, maar die de rust van gebied en bewoners zouden verstoren en daarom toch niet welkom zouden zijn. En al evenmin het kopiëren van de ambities van andere regio's op het gebied van recreatie zonder een onderliggend goed gebiedsconcept en een duurzaam verdienmodel. Want de vergrijzing levert wel steeds meer oudere recreanten op, maar die kunnen op de fiets- en wandelpaden hun geld niet besteden.

Diversiteit aan ontwikkelingskansen

Wonen en verblijf

Biesbosch en Land van Heusden en Altena biedt met haar verspreidliggende dorpen en boerderijen een prachtige landelijke woonomgeving. Vrijkomende agrarische bebouwing verdient in stand te blijven als karakteristieke aankleding van het landschap. Daartoe moeten wel nuttige (lees: rendabele) bestemmingen voor gevonden worden. Die mogelijkheden zijn er: omgeving en bebouwing bieden bij uitstek kansen voor korter of langer (toeristisch) verblijf en voor retraite. Dat is niet alleen

voor toeristen of recreanten interessant, maar ook voor creatieve beroepsbeoefenaars, spiritueel geïnteresseerden of mensen die tot rust willen komen. Voorwaarde is een kwalitatief hoogstaand aanbod, zowel van bebouwing als van diensten (zgn. *all-inclusive*).

Ook woon-zorgcombinaties met passende hulpdiensten lijken voor de hand liggend. Er zijn diverse doelgroepen denkbaar, zoals terminale patiënten, dementerenden, mensen die revalideren of van een verslaving willen genezen. Doelgroep, omgeving en culturele identiteit (rentmeesterschap) lijken hier een logische combinatie. Mogelijk dat na heroverweging en bespreking van weerstanden combinaties mogelijk zijn met al langer bestaande plannen rond nieuwe landgoederen en met elders ontwikkelde concepten als woonerven.

Cultuur en historie kunnen blijven behouden als ze een nieuwe invulling krijgen. De Hollandse Waterlinie met haar forten en andere cultuurhistorische plaatsen bieden zowel woon- als verblijfkansen, maar kunnen ook dienen als levend decor voor (openlucht-) voorstellingen of films, voor educatieve activiteiten of demonstraties en evenementen, die de geschiedenis van de regio (Sint-Elisabethsvloed, Wereldoorlog II, maar ook: oude ambachten) levend en beleefbaar houden.

Landschap en leisure

Voor *leisure* of toerisme en recreatie zijn er kansen gezien de aantrekkelijke aspecten natuur, rust, ruimte, diversiteit, authenticiteit. Maar het gebied kent ook grote belemmeringen: het ontbreken van voldoende verblijfsmogelijkheden en een kwalitatief goed recreatief aanbod, een niet op *hospitality* gerichte gebiedscultuur en vooral: de wens tot behoud van de (ook zondags-) rust in het gebied. De eerste belemmeringen zijn overkomelijk, de cultuurgerelateerde aspecten zijn moeilijk of niet te veranderen.

Fig. 4: Nieuwe kansen in een waterrijk gebied

Het Nationaal Park de Biesbosch wordt met de herinrichting flink vergroot en verrijkt met aanvullende natuurtypen. Dat biedt straks nog meer en diversere mogelijkheden voor natuur en recreatie, zonder gevaar voor de natuurwaarden. Bijvoorbeeld: extensieve vormen als wandel-, fiets-, ruiters-, kano-routes etc. voor individuele of groepen bezoekers, al dan niet onder begeleiding (excursietochten) en mogelijk ook meer-

daags. Om het economisch interessant te maken, moeten dan passende concepten en arrangementen ontwikkeld worden voor vervoer (naar en binnen het gebied), verblijf en 'vermaak'. Het gebied kan door zijn omvang relatief grote groepen aan zonder verstoring van de rust. Essentieel daarvoor is een fijnmazige en heel diverse ontsluiting van en toegang tot het gebied. Te denken valt aan transferia, pontjes, (kano-/boot)liften, fietsverhuur met lokale ophaal-/inleverpunten, begeleid en groepsvervoer naar de vele aantrekkelijke plaatsen en met een variatie aan vervoermiddelen. Hoe fijnmaziger, diverser en meer gedoseerd de ontsluiting en verspreiding van bezoekersstromen is, des te beter kunnen natuurwaarden worden geborgd en des te groter zijn de (economische) mogelijkheden voor lokale ondernemers. Grootschalige recreatiepoorten passen niet in dit concept, noch bij de cultuur van het gebied.

Innovaties met water

Water is in diverse opzichten een steeds terugkerend element, zoals voor binnenvaart en pleziervaart, als natuurwaarde en *wetland*, voor recreatief gebruik of aankleding van een toeristisch aantrekkelijk landschap. Maar het water kan in Biesbosch en Land van Heusden en Altena ook bijdragen aan oplossing van mobiliteitsvraagstukken. Bijvoorbeeld door ontsluiting van het gebied via vervoersdiensten met *ferries* naar alle omliggende plaatsen ('blauwe rondje'). Maar ook door sturing van de stroom pleziervaartuigen via mobiele aanlegplaatsen met service- en horecafaciliteiten, die al naar gelang de seizoensdrukte worden verplaatst. Een aanvulling daarop zijn drijvende (vakantie-)woningen.

Ook andere toepassingen zijn mogelijk lucratief. De Biesbosch vervult al een belangrijke taak in de zoetwatervoorziening. Dat is uit te breiden naar nieuwe concepten, zeker in combinatie met ruimte voor de rivier. Dat biedt tevens nieuwe perspectieven voor de landbouw door toepassing van waterhouderij, een concept dat in 2009 is ontwikkeld en uitstekend lijkt te passen bij Biesbosch en Land van Heusden en Altena. Op die wijze kan het gebied dienen als bron voor ontwikkeling en export van kennis en waterinnovatietechnieken. Kortom, water kan vele nieuwe betekenissen worden gegeven.

Het is de moeite waard om (ook) eens met een andere bril naar dergelijke ideeën te kijken en na te (laten) gaan hoe particuliere en publieke belangen (beter) gecombineerd en gebundeld kunnen worden, in het belang van een duurzame ontwikkeling van het gebied. De haalbaarheid en het succes van dergelijke mogelijkheden hangt af van het vermogen van de regio om die economische kansen met elkaar tot één geheel te verbinden. Dit blijft een grote onzekerheidsfactor gezien de ruimtelijk-economische diversiteit, de voortdurende invloeden van buitenaf en de culturele identiteit.

Conclusies

Als we de bevindingen van de expert meeting samenvatten, komen we tot de volgende conclusies.

- De urgentie tot en richting van ontwikkeling ontbreekt.
- De economische draagkracht is divers en biedt kansen, maar de onderlinge samenhang ontbreekt.
- De kracht van de regio zit in haar culturele identiteit, maar die is niet bewust leidend.
- Behoud van het bestaande is een legitieme keuze en biedt het gebied zeker onderscheidend vermogen.
- Keuze voor behoud van het bestaande vergt ook actie (behoud door ontwikkeling).

Hoe verder?

Kiezen met scenario's

Om afwegingen en keuzen voor een toekomstperspectief te kunnen maken, is het raadzaam voor een beperkt aantal mogelijkheden de consequenties verder uit te werken. Ontwikkelingsrichtingen worden robuuster en hebben meer kans op succes als ze niet bij de eerste de beste onvoorziene omstandigheid al niet meer haalbaar blijken. Ons advies is daarom enkele scenario's te ontwikkelen. Scenarioplanning integreert de kennis van de vele betrokkenen en doorbreekt het éénrichtingsdenken. Dat geeft allen meer inzicht en vergroot het vermogen om op onverwachte omstandigheden in te spelen. Veel zaken zijn dan immers al eens eerder doordacht en besproken. Ter illustratie van de aanpak hebben we vier scenario's opgesteld met de resultaten uit de expert meeting.

Een onzekere factor is het vermogen tot verbinding van economische kansen. Dat wil zeggen: weet Biesbosch en Land van Heusden en Altena de juiste keuzen te maken uit gesignaleerde kansen en dat in overeenstemming te brengen met de ruimtelijk-economische diversiteit van het gebied? Een andere invalshoek of attitude kan immers de kijk op een kans gemakkelijk omzetten in een bedreiging en omgekeerd. Minder onzeker maar van grote invloed op ontwikkelingskansen is de culturele identiteit. Die komt tot uiting in de mate van betrokkenheid van personen en organisaties uit het gebied bij ontwikkelingen in de regio en haar toekomst. Door het vermogen tot verbinding en de betrokkenheid in een diagram tegen elkaar uit te zetten, ontstaan vier mogelijke scenario's.

1. Behoud van eigenheid (afzondering)

Dit scenario gaat uit van een toenemende betrokkenheid bij de eigen regio; door de vergrote mobiliteit en makkelijke toegang tot informatie en netwerken verdwijnt geleidelijk de eilandjescultuur van vroeger. Mensen van buiten het gebied komen wonen in één van de dorpen. Samenwerking tussen de gemeenten of wellicht zelfs een samenvoeging draagt bij aan betere onderlinge bekendheid en respect, en later aan vertrouwen en betrokkenheid. Desondanks blijkt de regio – in dit scenario – niet bereid of niet in staat om economische en maatschappelijke ontwikkelingen ook te bundelen en om te zetten naar voor

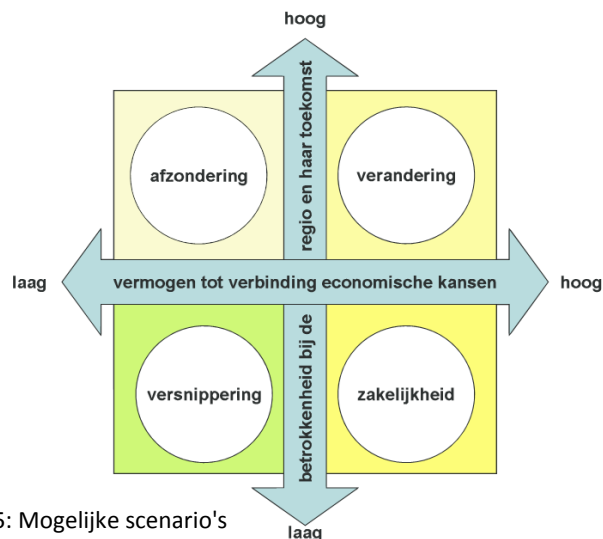

Fig. 5: Mogelijke scenario's

de regio kansrijke gebiedsconcepten. Binnen het gebied wordt het wij-gevoel versterkt, maar doordat de aansluiting met ontwikkelingen buiten de regio ontbreekt, zondert de regio zich daar meer van af. Dat kan economisch overigens neutraal of zelfs positief zijn, maar stoot de regio niet op in de vaart der volkeren. Dat is echter ook niet de wens van het gebied.

2. Eenheid in verscheidenheid (verandering)

Waar in het vorige scenario de aansluiting met ontwikkelingen buiten de regio niet tot stand kwam, gaat dit scenario uit van groeiende betrokkenheid van de bevolking bij wat zich in het gebied afspeelt én een heldere, gezamenlijke visie op de gewenste toekomst. Bestuurders en leiders uit de regio weten de onderlinge samenwerking steeds verder te verbeteren, wat ook buiten de regio zichtbaar vruchten afwerpt. Het gebied komt in een positieve *flow*, met interessante en innovatieve kansen voor bedrijven, jongeren, ouderen en combineert het beste van twee werelden. Verstokte aanhangers van de oorspronkelijke identiteit van dorp of gebied zullen die na een aantal jaren niet meer terugvinden.

3. Groei zonder ziel (zakelijkheid)

Deze situatie betreft een voortdurende bundeling van activiteiten in de regio: onderlinge samenwerking, maar ook met partijen van buiten de regio. Mogelijkerwijs weet Nationaal Park de Biesbosch via afspraken met reisbureaus steeds meer mensen naar de regio te krijgen en spelen ondernemers hier handig op in met een scala aan mogelijkheden voor vervoer, verblijf en

vermaak. Misschien weet de detailhandel in de regio een nationale transporteur te strikken zich in het gebied te vestigen om samen steeds betere zaken te doen. Hier komt de handels- en ondernemingsgeest goed tot uiting. Maar er is weinig aandacht voor aspecten, die de regionale cultuur vormen. Alles staat in het teken van economische ontwikkeling, dat de regio geen windeieren legt, maar soms nadelige neveneffecten heeft zoals minder solidariteit of respect voor elkaars opvattingen, of rentmeesterschap over het gebied.

4. Voortgaande individualisering (versnippering)

In dit scenario komt – ongeacht mogelijke inspanningen – de gezamenlijkheid in de regio steeds meer onder druk te staan. De individualisering woekert voort. Wat men nodig heeft, haalt men buiten de regio. Meer forenzen zoeken hun werk elders, jongeren volgen buiten de regio onderwijs en de samenwerking via winkeliers- of ondernemersverenigingen is tot een minimum gedaald. Voor gezamenlijke investeringen krijgt men de handen niet meer op elkaar. Wie het goed gaat, schermt zich meer af van de rest. Mogelijk ontstaan zelfs enclaves, waarbinnen men vooral voor zichzelf zorgt (*gated communities*). Het gebied dreigt te verrommelen. Alleen sport weet mensen nog bij elkaar te brengen. Maar na afloop van de wedstrijden gaat een ieder al gauw zijns weegs.

Waarde van scenarioplanning

Dit zijn fictieve, maar niet onrealistische scenario's. Door voor zulke (of andere) scenario's op zoek te gaan naar de drijvende krachten en mogelijke effecten ontstaat goed inzicht hoe een scenario zich door de jaren heen kan ontwikkelen. Het betreft dus geen keuze, maar beantwoording van 'wat als ...' vragen. Bijvoorbeeld: wat gebeurt er als Gorinchem of Breda twee keer zo groot worden? Als de watersport in de Biesbosch enorm groeit, of de landbouw uit het gebied verdwijnt? Wat betekent dat voor bevolkingsgroei, werkgelegenheid, het ondernemersklimaat of de aantrekkelijkheid van de regio? En hoe zal zich dat in de tijd ontwikkelen, bv. in 2015, 2020 en in 2030?

De uitwerking van dergelijke scenario's moet bij voorkeur plaatsvinden met brede inbreng vanuit de bevolking: niet alleen leveren zij veel praktische kennis van het gebied, maar bovendien werkt men samen aan de voorbereiding van de besluitvorming én de opbouw van draagvlak. Een dergelijke scenario-aanpak kan plaatsvinden in bijvoorbeeld een tweedaagse sessie, eventueel gevolgd door een kwantificering door experts en/of op ambtelijk niveau. Met treffende beschrijvingen kan men de scenario's communiceerbaar maken. Een dergelijk traject levert relevante en onderbouwde keuzealternatieven op met draagvlak in de regio. Dat vormt daarmee een betere voorbereiding op een robuuste ontwikkeling van het gebied dan nog meer rapporten en plannen.

Vervolgstappen

Voor het vervolg op de expert meeting geven wij de Gebiedscommissie en de regiopartijen het volgende stappenplan in overweging, waarin we ook de uitwerking van scenario's hebben opgenomen.

1. *Onderken en benoem de fundamentele kernwaarden*
De kernwaarden vormen de basis voor economische en maatschappelijke activiteiten. Zonder inbedding van de waarden zal de slagingskans klein en/of van korte duur zijn.
2. *Filter en bundel de omgevingsontwikkelingen (hoofdlijnen)*
In de expert meeting is het leeuwendeel van het huiswerk al gedaan. Check of relevante zaken zijn overgeslagen.
3. *Duid aan welke drijvende krachten aanwezig zijn*
Dit vergt meer aandacht dan in een eendaagse expert meeting mogelijk is. Waar worden mensen door getriggerd? Welke personen vervullen een sleutelrol? Waar zit investeringskapitaal?
4. *Schets een globaal streefbeeld*
Waar wil Biesbosch en Land van Heusden en Altena in 2030 staan? Hoe ziet het gebied en haar identiteit er dan uit?
5. *Opzet en begeleiding van scenarioplanning*
Inventariseer de grootste onzekerheden en de belangrijkste invloeden en formuleer enkele scenario's. Een spelmethode maakt de aanpak inzichtelijk en creëert betrokkenheid.
6. *Uitwerking en communicatie*
Schets de scenario's in pakkende beschrijvingen en maak visualisaties om de keuzemogelijkheden te communiceren. Creëer daarmee inzicht in 'onvoorziene' ontwikkelingen.
7. *Besluitvorming*
Maak keuzen en houd de scenario's paraat voor het geval het (vrijwel zeker) toch anders uitpakt dan verwacht.
8. *Ontwikkel een gebiedsprogramma (geen projecten!)*
Beschrijf de strategie die nodig is om de gemaakte keuze te realiseren. Laat partijen uit de regio zelf met voorstellen komen. Stimuleer initiatieven en zelfwerkzaamheid, en faciliteer alle ideeën die in lijn zijn met de doelen.

